

GAZETE HABERLERİNDE OKUR TEMSİLCİSİNİN ROLÜ ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME

Prof. Dr. Hamza ÇAKIR

Erciyes Üniversitesi, İletişim Fakültesi/Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, İletişim Fakültesi
ecrinsena38@gmail.com

Öz

Haber ile bilginin toplayıcısı ve hedef kitleye ulaştırma aracı olarak görülen medya, temel görevlerini yerine getirirken, tarafsız ve doğru yayıncılık hizmetini yerine getirme sorumluluğunu taşımaktadır. Basının en önemli sorumluluğu haberi ve bilgiyi gerçeğe en yakın biçimde aktarmaktır. Ancak, siyasi ve ekonomik baskılar, kurumsal ve kişisel etkenler, bireylerin en temel hakkı olan iletişim hakkı ve özgürlüğünün sekteye uğramasına sebep olabilmektedir. Bunların önüne geçebilmek, kamuoyu karşısında saygınlığı olan bir medya yaratmak ve devlet otoritesinin basına müdahalede bulunmasını önlemek için medyanın kendi kendini denetlemesi, yani 'özdenetim' ya da 'oto – kontrol' sistemi getirmesi önemlidir.

Türk medyasında özdenetimi gerçekleştirmek üzere çeşitli uygulamalar bulunmaktadır. Bu uygulamalardan biri de ombudsmanlıktır. Medya ombudsmanlığı, medyada özdenetim ve sosyal sorumluluk olgusunun önemli ve etkin uygulama alanlarından biridir. Okuyucular ile gazete çalışanları arasında bir denge kuran okur temsilcisi (ombudsman) son yıllarda Türkiye'de giderek yaygınlaşmaktadır. Okur temsilcisinin en önemli işlevlerinden biri; gazete haberlerinde etik standartların yükseltilmesine katkıda bulunmaktır. Okurların gazete içerikleri hakkındaki şikâyetlerini dinleyerek onlara köşesinde yanıt veren okur temsilcisi, gazete ile okuyucu arasında bir köprü işlevi görür. Okuyuculara yanıt veren ve okuyucu şikâyetleri ile ilgili olarak gazete çalışanlarını uyararak okur temsilcisi, haberlerin daha nitelikli bir şekilde sunulmasını ve böylece okuyucu gözünde gazetenin saygınlığını arttırmayı amaçlar. Gazete haberlerinde önemli işlevler üstlenen okur temsilcisinin söz konusu işlevlerini ne ölçüde yerine getirebildiği araştırılması gereken bir konudur.

Çalışmamızın amacı, Türk yazılı medyasında okur temsilciliği uygulamalarının yerini, yaygınlığını ve önem derecesini ortaya koymaktır. Bunu yaparken 07 Mart – 04 Nisan 2016 tarihleri arasında Milliyet, Hürriyet, Cumhuriyet ve Sabah gazetelerinin okur temsilciliği köşelerinde yer alan konuları içerik analizi bağlamında inceleyerek elde edilen bulguları değerlendirmiş olacağız. Bu değerlendirme sonucunda Türk yazılı medyasında okuyucunun görüş ve önerilerinin ne ölçüde dikkate alındığı veya hangi gerekçelerle dikkate alınmadığı üzerinde durmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Okur temsilciliği, ombudsman, etik, gazete haberleri.

A COMPERATIVE STUDY ON THE ROLE OF READER'S REPRESENTATIVE IN NEWSPAPER REPORTS

Abstract

Media, considered as the collector of information and transmitter of it to target groups, should bear the responsibility to conduct impartial and accurate publishing when fulfilling their basic functions. The most important responsibility of the press is to transmit the news and information as realistic as possible. However, political and economic pressures, institutional and individual factors could interrupt individual right to communicate and freedom, which are included among the most fundamental rights. In order to avoid these, to create a respectful media in public opinion and to prevent state intervention to press, media should regulate itself. That means that they should run an auto-control or self-regulatory system.

There are various practices to implement self-regulation in the Turkish media. One of these practices is Ombudsmanship. Media ombudsmanship is one of the important and effective fields of self-regulation in media and social responsibility. Building a balance between readers and newspaper workers, readers' representative (ombudsman) has become widespread in recent years. One of the most important functions of readers' representative is to provide support for promoting ethical standards in newspaper accounts. Readers' representative, who listens to the complaints of readers about the newspaper content as well as providing answers about them in his column, functions as a bridge between the readers and journalists. Providing responses to readers and warning newspaper workers about readers' complaints, the readers' representative ensures that news are presented in a more qualified way thus promoting the respectfulness of the newspaper in the readers' eye. Undertaking important functions in newspaper reports, readers' representative should be analyzed to what extent he/she could fulfill the above mentioned functions.

The rationale for the study is to clarify the place, prevalence and importance of reader's representative practice in Turkish press. We will be evaluating the findings of a content analysis conducted on the subject themes included in reader's representative columns of Milliyet, Hürriyet, Cumhuriyet and Sabah newspapers. As a result of this evaluation, we will analyze to what extent readers' views and recommendations are taken into consideration in Turkish press or for what reasons they are not, if this is the case.

Keywords: Readers representative, ombudsman, ethics, newspaper reports.

1. Giriş

Haber ile bilginin toplayıcısı ve hedef kitleye ulaştırma aracı olarak görülen medya, haberi ve bilgiyi gerçeğe en yakın biçimde kamuoyuna aktarmakla yükümlüdür. Bu temel görevlerini yerine getirirken, tarafsız ve doğru yayıncılık sorumluluğunu da etik bir değer olarak göz ardı etmemesi gerekir. Ancak, medyanın uluslararası yapılanma biçimi başta olmak üzere siyasi ve ekonomik baskılar, kurumsal ve kişisel etmenler, bireylerin en temel hakkı olan iletişim hakkı ve özgürlüğünün sekteye uğramasına sebep olabilmektedir. Bunların önüne geçebilmek için gerek uluslararası ve gerekse ulusal bazda düzenlemeler yapılmış olsa da medya sahiplerinin ve çalışanlarının önce bunlara inanması ve kendi yönetsel ve içsel dünyalarında medyanın toplum üzerindeki etkisini üst düzey algıyla içselleştirerek kamuoyu adına bağımsız ve tarafsız vicdani bir görev telakki etmeleri, olayın anaforunu oluşturmaktadır. Bu da doğal olarak medyanın kendi kendini denetlemesi, yani 'özdenetim' ya da 'oto – kontrol' dediğimiz sistemi getirmiş olur. Medyanın saygınlığı ve güvenilirliği asıl burada tezahür etmiş olur.

Avşar'a göre özdenetim, kuruluşun kendi kendisini denetlemesi veya benzer kuruluşların bir çatı altında toplanmalarından doğan örgütlenmelerin gerçekleştiği denetimi ifade etmektedir (Avşar, 2012, s.51). Bu bağlamda, okur temsilcisi gazete içeriklerinde etik standartların yükseltilmesi ve okuyucu ile gazete kuruluşu arasında sağlıklı bir bağ kurulmasında önemli işlevlere sahiptir (Atabek, 2006, s.12). Okuyucular ile gazete çalışanları arasında bir denge kuran okur temsilcisi son yıllarda Türkiye'de de giderek yaygınlaşmaktadır. Okur temsilcisinin en önemli işlevlerinden biri gazete haberlerinde etik standartların yükseltilmesine katkıda bulunmaktır. Okurların gazete içerikleri hakkındaki şikâyetlerini dinleyerek onlara köşesinde yanıt veren okur temsilcisi, gazete ile okuyucu arasında bir köprü işlevi görür.

Bu çalışmada, gazete haberlerinde okur temsilcisinin oynadığı rol incelenmektedir. İlk olarak, ombudsmanlık kavramı açıklandıktan sonra okur temsilciliğinin ortaya çıkışı ve gelişimi üzerinde durulmuştur. Daha sonra dünyada ve Türkiye’de okur temsilciliği hakkında bilgiler verilmiştir. Üçüncü olarak, okur temsilciliği ve gazetecilikte etik açıklanmıştır ve okur temsilcisinin işlevlerinden söz edilmiştir. Son olarak da 07 Mart – 04 Nisan 2016 tarihleri arasında Milliyet Gazetesi, Hürriyet Gazetesi, Cumhuriyet Gazetesi ve Sabah Gazetesi okur temsilcisi köşesinde yer alan konuların analizi yapılarak elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

2. Dünyada ve Türkiye’de Okur Temsilciliği

Kamu denetçisi olarak da adlandırabileceğimiz ombudsman, İsveç kökenli bir kelime olarak “ombud” (temsilci) ve “man” (kişi) sözcüklerinden oluşur. Ombudsman, idarenin eylem ve işlemleriyle ilgili olarak bireylerden gelen şikâyetleri inceleyen ve gerekli gördüğü takdirde bu eylem ve işlemlerin haksız sonuçlarını gidermeye çalışan bir kurumdur. Ombudsman uygulamasının temelinde, mağdur duruma düşmüş olan tarafın şikâyetini araştırma ve inceleme vardır.

Ombudsman farklı ülkelerde farklı yöntem ve türlerde karşımıza çıkmaktadır. Ulusal düzeyde, eyalet düzeyinde ombudsmanlar oluşturulduğu gibi basın, tüketici ombudsmanı gibi belirli konularda görevli ombudsmanlar da bulunmaktadır. Basın alanında ombudsman, bir basın organı bünyesinde soruşturma yapmak, açıklamalarda bulunmak ve bazen de hataları düzeltmekle görevli kişidir (Charon’dan aktaran Büyükbaykal, 2004, s.170). Basın özgürlüğünün kötüye kullanılmasını ve devletin basına müdahalesini önlemek için sağlanmak istenen denetim, basının kendi kendini denetimi yani oto – kontrol kurumunu doğurmuştur. Ombudsmanlık, bu kuruma uygun modellerden birisidir. Bunun ilk kez uygulandığı yer İsveç’tir. Basında ombudsman uygulaması Türkçeye “okur temsilcisi” kavramı olarak yerleşmiştir. Basındaki ombudsman uygulamasını tanımlamak için dünyada okur temsilcisi, okur savunucusu, halk editörü gibi kavramlar kullanılmaktadır.

Dünyada basın alanındaki ombudsman uygulamasında iki farklı model vardır. Bunlardan biri İsveç’te uygulanan kurum dışından özdenetim, diğer ise ABD’de uygulanan kurum içinden özdenetim modelidir. *Kurum Dışından Özdenetim Uygulamaları (Basın Şikâyetleri Ombudsmanı)*, İsveç’te uygulanan biçimiyle ombudsman, okuyucuların basınla ilgili şikâyetlerini yönelttikleri kişidir. Ombudsmanın hükümetle hiçbir bağı yoktur. Bir parlamento üyesi, İsveç Barolar Birliği Başkanı ve İsveç Basın Konseyi temsilcisinden oluşan üç kişilik bir komisyon tarafından seçilir. Maaş ise Yayıncılar Derneğindeki gazeteciler tarafından ödenir. Ombudsmanlık yapan kişilerin gazetecilik birikimleri olmasına karşın, ombudsmanlık yaptıkları

gazete ile ilişkileri yoktur (Alemdar, 1990, s. 29). *Kurum İçinden Özdenetim Uygulamaları (Okuyucu Temsilcisi)* ise, Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulanan bir modeldir. Türkiye'nin de model aldığı bu ombudsmanlık uygulamalarında, her basın organı eğer istiyorsa kendi ombudsmanını kendisi belirlemektedir (Uzun, 2009, s.54). Bu modelde okuyucu temsilcisi okuyucu şikâyetlerini değerlendirerek görevini yerine getirmektedir. Ayrıca ombudsmanlık yapan gazeteci maaşını çalıştığı medya kuruluşundan almaktadır.

Okur temsilciliği dünyada ilk kez Japonya'nın başkenti Tokyo'da yayımlanan Asahi Shimbun gazetesinde okuyucu şikâyetlerini dinlemek ve incelemek için 1922'de kurulan bir komite ile ortaya çıkmıştır (Lubrano'dan aktaran Atabek, 2005, s.7). ABD'de ilk gazete okur temsilcisi 1967 yılı haziran ayında Kentucky eyaletinin Louisville kentinde yayımlanan The Courier Journal ve The Louisville Times'in okuyucularına hizmet vermek için atanmıştır. Kanada'da ise ilk okur temsilcisi 1972'de The Toronto Star gazetesinde göreve başlamıştır. İsveç'te ise okur temsilcisi, 1916'da kurulan Basın Konseyi tarafından 1969'da atanmıştır (Ja-Coby'dan aktaran Atabek, 2005, s.7).

Türk basınında ilk okur temsilciliği uygulaması 1980'li yılların başında Hürriyet Haber Ajansı'nda Seyfettin Turhan ve Hürriyet Gazetesi'nde Emre Kongar tarafından yapılmıştır. Seyfettin Turhan, Hürriyet Haber Ajansı için çıkardığı Aylık Bülten'de haber yazımındaki yanlışlıklara işaret etmiş ve temel gazetecilik kurallarını hatırlatmıştır (Özgen, 2003, s.38). Türk basınında okur temsilciliği özdenetim yoluyla gazetelerde etik standartlara uyulmasını sağlamanın bir yolu olarak gündeme gelmiş ve Türkiye'nin ilk okur temsilcisi Yavuz Baydar 22 Mart 1999'da Milliyet Gazetesi'nde göreve başlamıştır. Daha sonra 19 Mart 2002'de Doğan Satmış Hürriyet Gazetesi'nde aynı görevi üstlenmiştir.

Gazetecilikte etiği genel etik kurallarından soyutlamak mümkün değildir. Her meslekte olduğu gibi gazeteciliğin de kendine özgü etik ilke ve kuralları vardır (Alemdar, 1990, s.24-25). Dünyadaki uygulamalarına bakıldığında iletişim etiğine ilişkin kuralların iletişim sektöründe çalışan kişi ve kurumların katılımıyla (meslek çalışanları, medya sahipleri, sendikalar gibi) ve bunların bir araya gelerek kurdukları örgütler aracılığıyla belirlendiği görülür (İrvan, 2003, s.56). Etik ilkeler, gazetecilik mesleğini daha saygın, onurlu ve güvenilir bir meslek haline getirmeyi amaçlamaktadır. Gazetecilikte mesleki etik kurallarına ve ilkelerine işlerlik kazandırmak hukuk ve özdenetim olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilmektedir. Özdenetim, "mesleki saygınlığı sağlamak, doğru, güvenilir haber vermek, yorumları inanılır kılmak, okuyucunun güvenini sürdürmek için yapılması ve yapılmaması gerekenlerin bütünüdür" (Alemdar, 1990, s.23). Özdenetim yöntemleri basını özgür, demokratik rejimlerle yönetilen ülkelerde söz konusudur. Basın özgürlüğünün kötüye kullanılmasını ve devletin basına

müdahalesini önlemek için, bir başka deyişle özgür, sorumlu ve sorunsuz bir basın için özdenetim anlayışı ve özdenetim kurumları doğmuştur (İçel, 1990, s. 92). Basında özdenetimi sağlamak için oluşturulan kurumlardan bir tanesi de okur temsilciliğidir.

Haber içeriklerine yönelik okuyucu şikâyetlerinin giderilmesinde okur temsilcisi önemli bir role sahiptir. Gazetelerde okur temsilcisinin kurum içinde haber üretimi sürecinde çalışan gazetecilere ve kurum dışında okuyuculara yönelik olmak üzere ikili bir işlevi vardır. Atabek'in de ifade ettiği gibi, okur temsilcisi bir taraftan gazetesinde yayımlanan haberleri, röportajları, fotoğrafları, kısacası tüm gazete içeriğini doğru, dengeli ve adil olması bakımından izler. Okur temsilcisi diğer taraftan görev yaptığı gazetenin içeriğine yönelik olarak okuyuculardan gelen şikâyetleri inceleyerek söz konusu içerikleri düzeltmek ya da onlara açıklık kazandırmak için uygun yanıtlar verir veya çözüm yolları önerir (2005, s.70-76) Bunu yaparken de yapılan eleştiriler konusunda gazetede birim şeflerinden okuyucu için açıklamalar ister. Okur temsilcisinin gazetede üstlendiği görev çalıştığı kuruma göre bazı farklılıklar gösterir. Genel olarak eleştirilerini ilgili gazete çalışanlarına iletir, her hafta düzenli olarak okur temsilcisi köşesinde okuyucu eleştirilerini yanıtlar veya haber içeriklerine ilişkin bazı sorunlara dikkati çeker (Atabek, 2006, s.6).

3. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Bu araştırmada, 07 Mart – 04 Nisan 2016 tarihleri arasında Milliyet Gazetesi, Hürriyet Gazetesi, Cumhuriyet Gazetesi ve Sabah Gazetesi okur temsilcisinin oynadığı rol, okuyuculardan gelen haber eleştirilerine karşı nasıl bir tutum sergilediği ve okur temsilcilerinin köşelerinde hangi konuları ele aldıkları incelenmektedir. Gazete haberlerinde önemli işlevler üstlenen okur temsilcisinin söz konusu işlevlerini ne ölçüde yerine getirebildiği araştırılması gereken bir konudur.

Araştırmada yöntem olarak niceliksel içerik çözümlemesi kullanılmıştır. Öncelikle gazeteler belirlenmiş ve ele alınan dönemde gazetelerin okur temsilcisi köşesinde yer alan metinlerin tümü incelenerek kategorilere ayrılmıştır. Ayrıca incelenen 4 gazete ile ilgili veriler, 7 farklı tabloda sunulmuştur. Her tablonun altına araştırmada ele alınan tarihler arasında incelenen gazete ile ilgili okur temsilcisi köşesinde yer alan metinlerin niceliksel analizi yapılmıştır.

4. Sınırlılık ve Evren

Araştırmanın evrenini ülke genelinde yayın yapan, günlük, ulusal gazetelerin “Okur Temsilcisi Köşesi” oluşturmuştur. Farklı okuyucu kitlelerine seslenen Cumhuriyet, Hürriyet, Sabah, Milliyet gazetelerinin Okuyucu Temsilcisi Köşesi'nde yer alan metinler 07 Mart – 04 Nisan 2016 tarihleri arasında 5 hafta boyunca incelenmiştir.

5. Bulgular ve Yorum

Bu araştırmada Milliyet, Hürriyet, Cumhuriyet ve Sabah Gazetelerinin Okur Temsilcisi Köşesi'nde 07 Mart – 04 Nisan tarihleri arasında -5 hafta boyunca- yayınlanan metinler değerlendirilmiştir. Okur temsilcisinin köşesinde işlediği konular genel olarak gündemdeki olaylar olmuştur. Bunu sırasıyla, gazetecilik etik ve ilkeleri ile gazetelerde yayımlanmış bir haber hakkında eleştiri içerdiği belirlenmiştir. İncelenen gazetelerin okur temsilcilerinin, okur eleştirilerini dikkate aldığı tespit edilmiştir. Okur temsilcisi köşesine gelen haber eleştirileri en çok okuyuculardan gelmiş bunu haber konusu kişi veya kurum takip etmiştir.

Okur temsilcisi köşesinde yayınlanan metinlerin konularına göre dağılımına baktığımızda, okur temsilciliği konusunu sadece Cumhuriyet ve Hürriyet Gazeteleri işlediğini görmekteyiz. Gazetenin yayın politikasıyla ilgili metin yayımlamayan gazetenin ise sadece Sabah Gazetesi olduğu saptanmıştır. Genellikle okur temsilcileri, yayımlanmış bir haber ile ilgili ve gazetecilik ilkeleri ve etikle ilgili metinler yayınlandığı görülmüştür.

Eleştirilerin konusunu haber yazımına ilişkin hatalar, başlık ve içerik uyumsuzluğu ve yazım yanlışları oluşturmaktadır. Okur Temsilcisi, köşesinde yer verdiği haber eleştirilerinde genellikle okuru haklı bulmuştur. Ayrıca Okur Temsilcisi Köşesi'nde yayımladığı haber eleştirilerinde haberi yazan muhabirin ismini vermediği saptanmıştır. Genel itibariyle de okur temsilcisi, haber eleştirilerini yanıtlamıştır. Okur temsilcisi köşesinde yer alan haber eleştirilerinin en çok içerik ile ilgili olduğu saptanmıştır. Bunu sırayla, başlık, başlık ve içerik, fotoğraf ve manşet kategorileri izlemiştir.

Tablo 1: Sabah Gazetesi'nin 07 Mart – 04 Nisan 2016 tarihleri arasındaki okur temsilciliği köşesinde işlediği konular

Tarih	Başlık	İçerik
07.03.2016	Kutuplaştıramadıklarımızdan mısınız?	Medyanın kavram değiştirerek kutuplaştırma terimini sık sık kullanması
14.03.2016	İntihar Haberlerinde Değişen Bir Şey Yok	Sabah gazetesi muhabirlerin intihar haberleri konusunda hassasiyet göstermeyişi
21.03.2016	Artık Bunları Yapmayın!	Terör haberlerinin gazetelerde nasıl haber yapılması gerektiğinin açıklanması
28.03.2016	Küresel Anayasa İhtiyacı	Yeni bir küresel anayasa ihtiyacı olduğu açıklanmış
04.04.2016	Hem Suçlu Hem de Güçlü Olma Konforu	Can Dündar'ın casuslukla suçlandığı dava duruşmasının çıkışında sarf ettiği sözler ve sabah muhabirine yapılan saldırı

*07 Mart 2016 tarihinde okur temsilcisi köşesinde eleştirel konu, medyanın siyasi, kültürel, toplumsal ve ekonomik konularda kavram değiştirip haberleri kutuplaştırma olgusu içinde yapması ve bunun etik olmadığı açıklanmıştır. Okur temsilcisi İbrahim Altay, medya sayesinde kutuplaştırma teriminin değer kazandığını ve kutuplaşmadan şikâyet eden medya aktörlerinin bu kavramdan şikâyet etmesinden bahsetmiştir.

*14 Mart 2016 tarihinde okur temsilcisi köşesinde eleştirilen konu, Sabah Gazetesinin intihar haberleri konusunda arzu edilen hassasiyet düzeyine ulaşmamış olması. Okur temsilcisi kendi gazetesinin intihar haberlerinin verilmiş biçimini eleştiriyor ve 1931 tarihli İntihar Mevzuatını yazarak haberlerin nasıl sunulması gerektiğini açıklıyor. Okur temsilcisi, kendi gazetesinin son beş gün içinde yayımlanan bazı intihar haberlerin başlıklarını yazarak muhabirleri eleştirmektedir.

*21 Mart 2016 tarihinde okur temsilcisi köşesinde eleştirilen konu, terör haberlerinin gazetelerde nasıl verilmesi gerektiği ile ilgilidir. Okur temsilcisi, terör haberi yaparken nelere dikkat edilmesi gerektiğini köşesinde belirtmektedir.

*28 Mart 2016 tarihinde okur temsilcisi köşesinde eleştirilen konu, yeni bir küresel anayasaya ihtiyaç olduğunu ve bu anayasanın önceliğinin şirketlerin değil, bireylerin haklarını korumak olması gerektiğini belirtiyor. Ayrıca okur temsilcisi, bireyi sadece devletten korumamanın yeterli olmadığı, sanal derebeylere dönüşen devasa şirketlerden de korumak gerektiğini belirtmektedir.

*04 Nisan 2016 tarihinde okur temsilcisi köşesinde eleştirilen konu, Can Dündar'ın casuslukla suçlandığı dava duruşmasının çıkışında sarf ettiği sözler ve sabah muhabirine yapılan saldırı olayıdır. Okur temsilcisi, muhabirlerine yapılan saldırıdan dolayı özür dilenmediğini ve saldırıyı gerçekleştiren kişinin kendi yayın organını kullanarak sabah gazetesi muhabirini hedef göstermesini köşesine taşımıştır.

Tablo 2: Milliyet Gazetesi'nin 07 Mart – 04 Nisan 2016 tarihleri arasındaki okur temsilciliği köşesinde işlediği konular

Tarih	Başlık	İçerik
07.03.2016	Atıklar Bir Nehri Yok Ederken	Ergenede bulunan nehrin sanayi atıklarıyla kirlendiğinin Milliyet tarafından haber yapılması
14.03.2016	İddia mı Değil mi?	İntihar için köprüye çıkan bir kişinin çevredeki kadınlar tarafından atlayacaksan atla demesi üzerine atlaması ve gazetenin bunu haber yapması
21.03.2016	Terör Yarattığı Korkuyu Görmek İster!	Terör haberlerinin gazetelerde nasıl haber yapılması gerektiğinin açıklanması
28.03.2016	Medya Tetikçiliği de Artık Bir Meslek	Reza Zarrab'ın ABD'de tutuklanmasının ardından Milliyet Gazetesinin haber olayını gazetesine taşımadığı iddiası
04.04.2016	Yalanların İçinden Gerçeği Bulun	Medyanın çocuklara cinsel saldırı haberini her gün rutin haber olarak yer vermesi üzerine haberin nasıl yapılması gerektiğinin açıklanması

*07 Mart 2016 tarihinde okur temsilcisi köşesinde eleştirel konu, Ergenede bulunan nehrin sanayi atıklarıyla kirlendiğinin Milliyet tarafından haber yapılması üzerine Orman ve Su İşleri Bakanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliğinin haberle ilgili gönderdiği

açıklamayı köşesine taşıyan okur temsilcisi Belma Akçura, bu açıklamada haberdeki soruna çözüm üretmediğinden bahsetmiş.

*14 Mart 2016 tarihinde okur temsilcisi köşesinde eleştirilen konu, intihar için köprüye çıkan bir kişinin çevredeki kadınlar tarafından atlayacaksa atla demesi üzerine atlaması ve gazetenin bunu haber yapması üzerine okuyucu tarafından haberde kullanılan kelimenin eleştirilmesi değerlendirilmiş. Bir diğer konu Türk medyasının bazı ifadeleri okuyucular tarafından yerinde kullanılmadığı düşüncesiyle okurlardan eleştiriler gelmesidir.

*21 Mart 2016 tarihinde okur temsilcisi köşesinde eleştirilen konu, terör haberlerinin gazetelerde nasıl verilmesi gerektiği ile ilgilidir. Okur temsilcisi, terör haberi yaparken nelere dikkat edilmesi gerektiğini köşesinde belirtmektedir.

*28 Mart 2016 tarihinde okur temsilcisi köşesinde eleştirilen konu, Türkiye’de yolsuzluk ve rüşvet iddiasıyla yapılan operasyonlarda tutuklanıp sonra serbest bırakılan Reza Zarrab’ın uygulanan ambargoyu delmek, dolandırıcılık ve kara para aklamak iddiasıyla ABD’de gözaltına alınması ülke gündemine oturunca medyanın iki kampa ayrıldığı, Milliyet Gazetesinin ise geleneksel çizgisine uygun olarak her iki tarafta da yer almadığı açıklanmıştır. Okur temsilcisinin eleştirdiği konu ise, diğer medya çalışanlarının bu haber olayını Milliyet Gazetesinin görmezden gelerek yapmadığı iddiasıdır. Okur temsilcisi tarafından haber olayını gazetelerinde yer aldığı belirtilmiştir.

*04 Nisan 2016 tarihinde okur temsilcisi köşesinde eleştirilen konu, medyanın çocuklara cinsel saldırı haberini her gün rutin haber olarak yer vermesi üzerine haberi yaparken nelere dikkat edilmesi gerektiğini köşesinde belirtmektedir.

Tablo 3: Hürriyet Gazetesi’nin 07 Mart – 04 Nisan 2016 tarihleri arasındaki okur temsilciliği köşesinde işlediği konular

Tarih	Başlık	İçerik
07.03.2016	Gazeteci Kimliğini Gizler mi?	Kamu yararı bulunan haberlerde gazetecilerin kimliğini gizlemesinin etik ve ahlaki olarak değerlendirilmesi
14.03.2016	Güneş Gözlüklü Kadın	Hürriyette yayımlanan bir habere konu olan erkeğin fotoğrafının buzlanarak verilmesine karşı kadının yüzünde güneş gözlüğü var diyerek buzlanmaması eleştirisi
21.03.2016	Bilgi Kirliliğine Dikkat / Süslenmemeli, Soslanmamalı	Terör eylemlerinin ardından sosyal medyada yayılan haberler doğrulanmadan muhabirlerin haber yapmaması gerektiği açıklanmış ayrıca kadın cinayeti ve taciz haberlerinin nasıl yapılması gerektiği açıklanmış
28.03.2016	Frikik Gazeteciliği	Oyuncu Hande Soral’ın sırttan çekilmiş fotoğrafının Hürriyet Kelebek ekinde yer alması ve okuyuculardan gelen tepkiyi haklı bularak okur temsilcisinin haberi eleştirmesi
04.04.2016	140 Bin Tip Gaz Mı?	Yüksekova’da yapılan aramalarda teröristlerin binaları yıkmak amacıyla kullanacakları binlerce tüpün ele geçirilmesi üzerine haberde kaynak belirtme ile ilgili eleştirel bir yazı

*07 Mart 2016 tarihinde okur temsilcisi köşesinde eleştirel konu, kamu yararı bulunan haberlerde gazetecilerin kimliğini gizlemesinin etik ve ahlaki olmayacağı eleştirilmektedir. Okur temsilcisi Faruk Bildirici, Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'nde gazetecinin, bilgi, haber, fotoğraf, görüntü, ses, belge elde etmek için yanıltıcı yöntemler kullanılamaz maddesine değinerek, Hürriyet Gazetesi muhabirlerinin kimliğini gizleyerek kamu yararı bulunan olayları haber yaptığı ve bu haberlerin yapılmasındaki amaçlara değinmiştir.

*14 Mart 2016 tarihinde okur temsilcisi köşesinde eleştirilen konu, Hürriyette yayımlanan bir haberde erkeğin fotoğrafının buzlanarak verilmesine karşı kadının yüzünde güneş gözlüğü var diyerek buzlanmamasıdır. Okuyuculardan gelen eleştiri üzerine haber konusunu köşesine taşıyan okur temsilcisi, okuyucusunu haklı bularak gazetesini eleştirmiştir. Ayrıca okur temsilcisi okurun görüşlerini üçüncü sayfa editörü Cenk Öz'e aktardığını belirtmiş ve Öz'ün verdiği yanıtta okur köşesinde yer almıştır.

*21 Mart 2016 tarihinde okur temsilcisi köşesinde eleştirilen konu, terör eylemlerinin ardından sosyal medyada yayılan haberler kanıtlanmadan muhabirlerin haber yapmaması gerektiği açıklanmış. Hürriyet internet sitesinin doğruluğu kanıtlanmadan sosyal medyada yayılan bir konuyu haber yapmasını okur temsilcisi eleştirmiştir. Ayrıca okur temsilcisi, kadın cinayeti ve taciz, tecavüz haberlerinin nasıl yapılması gerektiği üzerine açıklamalara yer verilmiştir.

*28 Mart 2016 tarihinde okur temsilcisi köşesinde eleştirilen konu, oyuncu Hande Soral'ın habersiz bir şekilde sırttan çekilmiş fotoğrafının Hürriyet'in Kelebek ekinde 1.sayfada tam ortada büyük bir şekilde yer alması üzerine okuyuculardan gelen tepkiyi dile getirmiştir. Okur temsilcisi, magazin gazeteciliği üzerine örnekler vererek haberin kamu yararı taşımadığı ve haber fotoğrafının yanlışlığını eleştirmektedir. Ayrıca kadına yönelik şiddet haberlerinin nasıl yapılması gerektiğini de köşesinde açıklamıştır.

*04 Nisan 2016 tarihinde okur temsilcisi köşesinde eleştirilen konu, son zamanlarda medyada yer alan terör olaylarının kaynak belirtmeden ve doğruluğu araştırılmadan haber yapılmasıdır. Okur temsilcisi, muhabirin haberi yazarken kaynak göstermesinin haberin doğruluğunu açısından iyi olacağı belirtmektedir.

Tablo 4: Cumhuriyet Gazetesi'nin 07 Mart – 04 Nisan 2016 tarihleri arasındaki okur temsilciliği köşesinde işlediği konular

Tarih	Başlık	İçerik
07.03.2016	Şu Zaman Meselesi	Zaman Gazetesine atanan kayyum
14.03.2016	“Habere Özgürlük İstiyoruz”	Tutuklu bulunan gazeteciler için özgürlük çağrısı
21.03.2016	Eleştiriler İşe Yarıyor mu?	Okur Temsilcisinin kendi gazetesini okurlardan gelen tepkiler nedeniyle eleştirmesinin işe yarayıp yaramadığı üzerine açıklama yapmış
28.03.2016	Gazetecilik Snavda	İki önemli gelişme karşısında gazetecilerin gerçekten gazetecilik yapıp yapmadıkları eleştirisi
04.04.2016	Eleştirilerden Sonuç Çıkarmak	Can Dündar'ın Cumhuriyet Gazetesine gelişiyile birlikte bazı sayfalarda yaşanan değişimin sonucunda okurlardan gelen tepki

*07 Mart 2016 tarihinde okur temsilcisi köşesinde eleştirel konu, Zaman Gazetesine kayyum atanması ile medyanın susturulmasıdır. Okur temsilcisi Güray Öz, AKP iktidarının Cemaat ile önceden aralarının iyi olduğu fakat zamanla ilişkinin kötüye gitmesiyle birlikte en son Zaman Gazetesine kayyum atanmasını ve AKP safında yer almayan medyanın susturulmaya çalışılmasını köşesinde yer vermiştir.

*14 Mart 2016 tarihinde okur temsilcisi köşesinde eleştirilen konu, gazete meslek örgütlerinin halkın haber alma hakkı için, gazetecilerin mesleklerini gerektiği gibi yapabilmeleri için uluslararası bir kampanya başlattığından bahsetmiştir. Ayrıca, gazetecileri hedef alan baskıların sona ermesi gerektiğinin, siyasi iktidarın Gazetecilik Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'ne uygun gazetecilik yapılmasını engelleyecek yaklaşımdan kaçınılması gerektiğinin altını çizmiştir.

*21 Mart 2016 tarihinde okur temsilcisi köşesinde eleştirilen konu, Cumhuriyet Gazetesi'nin Yayın İlkeleri'nde Ombudsman'ın görevinin belirtildiğini, okuyuculardan gelen eleştirilerin dikkate alındığını dile getirmiştir.

*28 Mart 2016 tarihinde okur temsilcisi köşesinde eleştirilen konu, iki önemli gelişme karşısında gazetecilerin gerçekten gazetecilik yapıp yapmadıkları eleştirisi yapılmıştır. Bu iki önemli konular ise, Rıza Sarraf'ın ABD'de Miami'de tutuklanması ve Can Dündar, Erdem Gül davaları idi. Rıza Sarraf'ın tutuklanmasının haberini kimi gazeteler sıcak gelişme olarak gazetelerinde yer verirken, kimi gazetelerin bu önemli haberi görmezden gelmiş, Can Dündar ve Erdem Gül davasında ise, kimi gazeteciler haberi müşteki sıfatıyla yazarken, kimi gazetecilerin ise olup biteni olduğu gibi yazması, köşe yazarı tarafından eleştiri konusu olmuştur.

*04 Nisan 2016 tarihinde okur temsilcisi köşesinde eleştirilen konu, Can Dündar'ın Cumhuriyet Gazetesine gelişiyile birlikte bazı sayfalarda yaşanan değişimin sonucunda okurlardan gelen tepki dile getirilmiştir.

Tablo 5: Gazetelerin 07 Mart – 04 Nisan 2016 tarihleri arasındaki okur temsilciliği köşesinde yayınlanan metinlerin konularına göre dağılımı

Konular	Sabah	Milliyet	Cumhuriyet	Hürriyet
Yayımlanmış bir haberle ilgili	2	5	3	5
Okur temsilciliğiyle ilgili	-	-	1	1
Gazetecilik ilkeleri ve etikle ilgili	4	-	2	6
Gazetelerin yayın politikasıyla ilgili	-	1	1	2
Diğer	1	-	-	1

Araştırma kapsamında okur temsilcisi köşesinde yayınlanan metinlerin konularına göre dağılıma baktığımızda, okur temsilciliği konusunu sadece Cumhuriyet ve Hürriyet Gazeteleri işlediğini görmekteyiz. Gazetenin yayın politikasıyla ilgili metin yayımlamayan gazetenin ise sadece Sabah Gazetesi olduğu saptanmıştır. Genellikle okur temsilcileri, yayımlanmış bir haber ile ilgili ve gazetecilik ilkeleri ve etikle ilgili metinler yayınlandığı görülmüştür.

Tablo 6: 07 Mart – 04 Nisan 2016 tarihleri arasındaki okur temsilciliği köşesine gelen haber eleştirilerinin konularına göre dağılımı

Eleştirinin Konusu	Sabah	Milliyet	Cumhuriyet	Hürriyet
Başlık ve İçerik Uyumsuzluğu	3	2	-	2
Haber yazımına ve bilgi hatalarına ilişkin sorun	5	-	1	7
Dil yanlışları ve yazım hataları	3	-	1	6

Araştırmada haberlere ilişkin okuyucu eleştirileri değişik konuları ve unsurları kapsadığı görülmüştür. Bu nedenle eleştiri konularına göre yönelik kategoriler oluşturulmuştur. Haber yazımına, bilgi eksikliğine ve hatalarına ilişkin sorunlar, kategorisi içinde, okuyucu eleştirilerinde haber içeriğinin yanlış aktarıldığı, yer ve isimlerin yanlış verildiği, eksik ve yanlış bilgilerin verildiği belirtilen haberler yer almaktadır. Dil yanlışları ve yazım hataları kategorisinde, her türlü yazım ve imla hatalarına, yanlış sözcük kullanımına, isimlerin yanlış yazılmasına ilişkin okuyucu eleştirisine yer verilmiştir. Başlık ve içerik uyumsuzluğu kategorisinde, başlığın içeriği yansıtmadığına veya başlık ile haberin uyumsuz olduğuna ilişkin okuyucu eleştirisi alan haberler yer almaktadır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre eleştirilerin konusunu haber yazımına ilişkin hatalar, başlık ve içerik uyumsuzluğu ve yazım yanlışları oluşturmaktadır. Okur Temsilcileri, köşesinde yer verdiği haber eleştirilerinde genellikle okuru haklı bulmuştur. Ayrıca Okur Temsilcilerinin Köşesi'nde yayımladıkları haber eleştirilerinde haberi yazan muhabirin ismini vermedikleri saptanmıştır. Genel itibarıyla de okur temsilcileri, haber eleştirilerini yanıtlamıştır.

Tablo 7: 07 Mart – 04 Nisan 2016 tarihleri arasındaki okur temsilciliği köşesindeki eleştirilen haberlerin hangi bölümleriyle ilgili olduğuna ilişkin dağılım

Haberin Eleştirinin Bölümü	Sabah	Milliyet	Cumhuriyet	Hürriyet
İçerik	1	-	2	4
Başlık	1	1	-	3
Fotoğraf	1	-	1	2
Manşet	1	-	-	1
Başlık ve İçerik	3	1	-	1

Araştırma kapsamında okur temsilcisi köşesinde yer alan haber eleştirilerinin hangi bölümleriyle ilgili olduğu incelendiğinde, en çok içerik ile ilgili olduğu saptanmıştır. Bunu sırayla, başlık, başlık ve içerik, fotoğraf ve manşet kategorileri izlemiştir.

6. Sonuç

Milliyet, Cumhuriyet, Hürriyet ve Sabah Gazetelerinin Okur Temsilcileri, hem gündem de olan haber olaylarını gazetelerin işleyiş biçimini köşelerine taşıyarak eleştiri getirmişler, hem de okuyucuların, etik ilkeler bakımından sorunlu bulunduğu haberlere yönelik eleştirilerini köşelerine taşıyarak, söz konusu haberleri etik ilkeler bakımından irdelemişlerdir. Genel olarak okuyuculardan gelen eleştirileri haklı bulmuşlar ve haber servislerine eleştiri konusunu belirtmişlerdir. Ayrıca gazetelerin yayın politikası gereği gündem olan haberleri köşelerine taşıırken taraflı oldukları da dikkatlerden kaçmamıştır. Gazetelerin içerik çözümlemesi ile incelenmesi doğrultusunda elde edilen veriler karşılaştırıldığında şu sonuçlara ulaşılmıştır:

*Sabah Gazetesi okur temsilcisi köşesinde genellikle gazetecilik ilkeleri ve etikle ilgili konulara yer vermiştir. Gazetenin yayın politikasıyla ilgili konulara yer vermezken ideolojik bağlamda gazetesine karşı bir tutum sergilemiştir. Ayrıca Sabah Gazetesi muhabirlerinin intihar haberleri konusunda daha hassas davranması gerektiği vurgulamış, terör haberlerinin gazetelerde nasıl haber yapılması gerektiğini açıkladıktan sonra gazete muhabirlerini de uyarmıştır. Sabah gazetesi diğer gazetelerin okur temsilcilerinin köşesine taşımadığı küresel anayasaya ihtiyaç olduğu ve medyanın kavram değiştirerek bazı terimleri kutuplaştırma bağlamında kullanılmasını köşesine taşımıştır.

*Milliyet Gazetesi okur temsilcisi köşesinde genellikle yayımlanmış bir haberle ilgili konulara yer vermiştir. Gazetenin yayın politikasıyla ilgili konulara bir kez yer verirken, okur temsilciliği ve gazetecilik ilkeleri ve etikle ilgili konulara hiç yer vermemiştir. Okur temsilcisi genellikle terör haberlerinin ve çocuk istismarı, cinsel saldırı haberlerinin nasıl yapılması gerektiği üzerinde durmuştur. Ayrıca gazetenin gündem de yer alan bazı konulara (Reza

Zarrab) yer verdiği halde diğer medya organları tarafından “haber yapılmadı” iddiası üzerine okur temsilcisinin bu konuyu köşesine taşıması ve eleştiri getirmesi görülmüştür.

*Hürriyet Gazetesi okur temsilcisi köşesinde genellikle yayımlanmış bir haberle ilgili konulara yer vermiştir. Gazetenin yayın politikasıyla ilgili konulara yer verirken, okur temsilciliği ve gazetecilik ilkeleri ve etikle ilgili konulara diğer okur temsilcilerinden daha fazla yer vermiştir. Okur temsilcisi genellikle gazetesinde yapılan haberleri etik çerçevede eleştirmiştir. Diğer okur temsilcileri gibi terör haberlerinin nasıl yapılması gerektiği üzerinde de durmuştur.

*Cumhuriyet Gazetesi okur temsilcisi köşesinde genellikle yayımlanmış bir haberle ilgili konulara yer vermiştir. Gazetenin yayın politikasıyla ilgili konulara bir kez yer verirken, okur temsilciliği ve gazetecilik ilkeleri ve etikle ilgili konulara diğer okur temsilcilerinden daha az yer vermiştir. Okur temsilcisi diğer gazetelerin okur temsilcileri gibi terör haberlerinin ve çocuk istismarı, cinsel saldırı haberlerinin nasıl yapılması gerektiği üzerinde hiç durmamıştır. Okur temsilcisi gündem de yer alan bazı konulara (Zaman Gazetesine kayyum atanması) yer vermiştir.

*Gazetelerin Okur temsilciliği köşesine gelen haber eleştirilerinin konulara göre dağılımına baktığımızda ise başlık ve içerik uyumsuzluğu, haber yazımına ve bilgi hatalarına ilişkin sorun ve yazım hataları konularında en çok eleştirinin Hürriyet Gazetesine (15 eleştiri) geldiğini görmekteyiz. Bunu sırayla Sabah Gazetesi (11 eleştiri), Milliyet ve Cumhuriyet Gazetesi (2 eleştiri) takip etmektedir. Okuyuculardan gelen eleştirilerin ise en çok haber yazımına ve bilgi hatalarına ilişkin sorun ile dil yanlışları ve yazım hataları olduğu görmekteyiz.

Kaynakça

- Alemdar, Zeynep. (1990). Oyunun Kuralı, Basında Özdenetim. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Atabek, Nejd. (2005). Okur Temsilciliği: Türk Basınında Okur Temsilcisi Köşeleri Üzerine Bir Araştırma. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Atabek, Nejd. (2006). Gazete Haberlerinde Etik Standartların Yükseltmesinde Okur Temsilcisinin Rolü. Küresel İletişim Dergisi, No:2, S. 1-14
- Avşar, Zakir & Kaya, Elif Emre. (2013). Medyanın İffeti. Ankara: Altınpost.
- Avşar, Zakir. (2012). Ombudsman: İyi Yönetilen Türkiye İçin Kamu Hakemi. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Büyükbaykal, Güven N. (2004). Basın Alanında Ombudsman Uygulaması. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı:19, S. 169-175.
- İçel, Kayıhan. (1990). Kitle Haberleşme Hukuku. İstanbul: Beta Yayıncılık
- İrvan, Süleyman. (2003). Medya ve Etik. Editör: Sevda Alankuş. Etik ve Hukuk. İstanbul: Ips İletişim Vakfı Yayınları.
- Özgen, Murat. (2003). Basında Bir Özdenetim Uygulaması Olarak Ombudsman. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı: 16, 2003, S. 27-34
- Uzun, Ruhdan (2009). İletişim Etiği: Sorunlar Ve Sorumluluklar. Ankara: Dipnot Yayınları
- Cumhuriyet Gazetesi. (2016). 07 Mart – 04 Nisan
- Hürriyet Gazetesi. (2016). 07 Mart – 04 Nisan
- Milliyet Gazetesi. (2016). 07 Mart – 04 Nisan
- Sabah Gazetesi. (2016) 07 Mart – 04 Nisan